

OCHRONA DRZEW *

Spośród dotychczas przedstawionych zestawień chronionych osobników lub stanowisk gatunków drzew w wydanych dotychczas monografiach „Nasze drzewa leśne”, olsze są najslabiej reprezentowane. Olsza czarna pomimo niewątpliwych wartości dekoracyjnych jest równocześnie mało doceniana w kształtowaniu krajobrazu i terenów zurbanizowanych. Olsza szara, najczęściej ukryta w dolinach cieków wodnych, mało rzuca się w oczy swymi wartościami ozdobnymi i z tego powodu jest też mało wykorzystywana w architekturze krajobrazu. Równocześnie oba gatunki olsz są cennymi gatunkami drzew nadającymi się do zagospodarowania różnych nieużytków przemysłowych o zniszczonej roślinności, gleb podlegających procesowi erozji, jak też dla potrzeb zadrzewień obszarów podlegających wpływom emisji zanieczyszczeń przemysłowych.

Niewielka liczba chronionych drzew pomnikowych w obrębie obu gatunków (tab. 1) jest też prawdopodobnie spowodowana ich krótkim okresem życia. Wiek życia olszy czarnej jest określany na ogół na 100 - 200 lat, a olsza szara osiąga zaledwie

* Informacje o chronionych drzewach zabytkowych olsz otrzymałem z Departamentu Ochrony Przyrody Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, jak też od wojewódzkich konserwatorów przyrody z Białegostoku, Częstochowy, Gdańska, Kalisza, Kielc, Konina, Krosna, Legnicy, Leszna, Łomży, Łodzi, Opola, Poznania, Rzeszowa, Siedlec, Szczecina i Warszawy. Za nadesłanie potrzebnych do tej publikacji materiałów składam wyżej wymienionym instytucjom i osobom, które je reprezentują najserdeczniejsze podziękowania.

Tabela 1

Zestawienie stanowisk olszy czarnej i szarej objętych ochroną na terenie Polski

Lp.	Województwo, gmina, miejscowość	Nadleśnictwo leśnictwo	Obwód na wysoko- kości 1,30 m w cm	Wysokość drzewa w m	Przybli- żony wiek	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7
1	BIALOSTOCKIE Białowieża Puszcza Białowieńska	Białowieża Podolany 502 Bs 115	210	26	120	młodnik olszowy między nasypem i łąką
2	Białowieża Puszcza Białowieńska	Białowieża Podolany 501 Bb 106	247	29	130	w drzewostanie olszowym 50 m od kolejki
3	CZĘSTOCHOWSKIE gm. Przyrów	Złoty Potok Stawki				rezerwat „Wielki Las” utworzony ze względu na naturalne występowanie olszy w parku
4	GDAŃSKIE Łęczyce PGR Godentowo		390	25		
5	GORZOWSKIE Międzychód	Lewice Kaliska	530	17		oddz. 12p
6	Gronów		270	25		olsza szara ul. Dąbrowskiego
7	KIELECKIE					rezerwat „Oleszno”
8	wieś Słopiec Szlachecki gm. Daleszyce		285	23	140	nad rzeką Bielnianką, przy starym zabytkowym młynie

9	KONIŃSKIE gm. Sompolno		300	20	300	park zabytkowy Lubostow
10	gm. Kłodawa		200 - 300	25	200	park zabytkowy Krzykosy nad rzeką Rgielewką ok. 30 szt.
11	KROŚNIEŃSKIE					rezerwat „Olsza łągowa w Kalnicy”
12	LEGNICKIE Lubin		276	26	150	w parku
	Górzycza					
13	LESZCZYŃSKIE gm. Śmigiel	Kościan Gryżyna	160 - 190	19	120	13 szt. zadrzewienie przy- drożne, drzewa częściowo dziuplaste
14	gm. Gostyń wieś Kosowo	Piaski Kosowo	190	20	100	Dwa drzewa w parku wpi- sane do rejestru zabytków łącznie z parkiem
15	ŁOMŻYŃSKIE gm. Grabowo		302 289	30 28	120	strzała mało zbieżna
	wieś Glinki					
16	ŁÓDZKIE m. Łódź					rezerwat „Polesie Konstan- tynowskie”
17	OPOLSKIE m. Kluczbork		270	17	100	obok dworca kolejowego, wiaduktu przy drodze nad rzeką Stobrawą. Korona o pięknym regularnym pokroju ze strzałą roz- gałęzioną do wysokości 3 m

1	2	3	4	5	6	7
10	OSTROŁĘCKIE		302	30	150	
18	gm. Czerwin wieś Czerwin					
12	POZNAŃSKIE	Gniezno	370	34		rośnie w parku
19	gm. Nekla m. Nekla		307	30	150	
20	m. Poznań		177 - 290	17 - 26		rosną na posesji przy ul. Grunwaldzkiej 250
21	m. Poznań		204 - 206		100	w lesie dębińskim
122	gm. Murowana Goślina m. Wojnowo	Łopuchówko	320	24	150	w parku nad brzegiem je- ziora
	RZESZOWSKIE		320	25		na skraju parku od strony Wisłoki
123	Mielec					
	SIEDLECKIE		340	28	130 - 150	w parku
24	gm. Kołbiel		368	25		
11	Rudzienko k/Kołbieli					
	SZCZECIŃSKIE	Gryfino	160	25	300	strzała oczyszczona z gałęzi, korony wysoko osadzone
25	m. Szczecin	Obręb Rozdoly	80	25	250	Grupa olsz w drzewostanie
10	WARSZAWSKIE		300 - 300	25 - 28	120 - 130	łęgowym na tarasie zalewo- wym Wisły w rezerwacie „Las Bielański”
26	m. Warszawa					

Ryc. 1. Rozmieszczenie chronionych drzew i drzewostanów olszy czarnej na terenie Polski

60 lat życia. Za wyjątkowy przypadek należy uznać informację podaną przez Kangiessera (za Pacyniakiem 1967), że olsza czarna osiąga wiek 300 lat.

Niektóre olsze były otoczone opieką ze względu na powiązanie ze znanymi zdarzeniami historycznymi, jak np. „Olszynka Grochowska”. W wielu przypadkach chronione olsze objęte są większymi rezerwatami, np. „Wielki Las” w woj. częstochowskim, „Oleszno” w Kieleckim, „Olszyna Łęgowa w Kalnicy” w Krosnieńskim, „Polesie Konstantynowskie” na obszarze Łodzi, „Las Bielawski” na terenie Warszawy i „Biele Chojnowskie” na uroczysku Biele w gminie Piaseczno.

Najbardziej wartościowe populacje olszy czarnej rodzimego pochodzenia są zachowane w drzewostanach nasiennych. Instytut Badawczy Leśnictwa zabezpieczał w Polsce do 1975 r. powierzchnie 186,6 ha drzewostanów nasiennych (Hejmanowski 1975). Powierzchnie tych drzewostanów nasiennych położone są głównie w dawnych Okręgowych Zarządach Lasów Państwowych w Białymstoku, Siedlcach i Radomiu. Największe powierzchnie drzewostanów nasiennych wybrano w Białostockim OZLP, bo 58,16 ha, następnie w Siedleckim 37,06 ha oraz w Radomskim OZLP 30,0 ha. W obrębie innych zarządów OZLP zabezpieczono kolejno mniejsze powierzchnie niż 10 ha. Z tych drzewostanów pozyskiwano pokaźne ilości nasion, które przekazywano dla zakładania upraw gospodarczych. Chronione osobniki olszy czarnej (tab. 1) mają niekiedy pokaźne rozmiary pni, których pierśnica osiąga wielkie rozmiary. I tak w woj. gorzowskim w Międzychodzie w nadleśnictwie Lewice, leśnictwo Kaliska rośnie osobnik o obwodzie pnia 5,30 m. Drzewa o obwodzie pnia na wysokości 1,3 m mierzących powyżej 3,00 m rosną w woj. gdańskim, w parku PGR Godentowo, we wsi Glinki w woj. łódzkożyńskim, w Nekli w woj. poznańskim, w Wojnowie, gm. Murowana Goślina w woj. poznańskim, w Mielcu w woj. rzeszowskim, w woj. siedleckim w Rudzienku m. Kolbiel, w Zaborowie gm. Leszno, woj. warszawskie.

Olsza czarna charakteryzuje się też podwyższoną tolerancją na dwutlenek siarki i związki fluoru, z tych też powodów jest ten gatunek wykorzystywany dla potrzeb zadrzewień w okręgach przemysłowych (Białobok 1978).

Instytut Dendrologii PAN
ul. Parkowa 5
63-120 Kórnik

LITERATURA

- Białobok S. 1978. Ochrona roślin w najbliższym otoczeniu człowieka. Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego, s. 255 - 283, PWN, Warszawa—Kraków.

